

lastnikov gozdov (obžetev se opravlja v času košnje, žetve in dopustov).

Zaradi vseh navedenih ugotovitev me, ob razmišljanjih, da naj bi lastniki sami opravili vsa načrtovana dela v svojih gozdovih, in to brezplačno, zelo skrbi usoda zasebnih gozdov. Prav pri opravljanju gojitvenih in varstvenih del se bo pokazal pravi odnos lastnikov do gozdov. Gotovo niso mogoča posploševanja, del lastnikov bo z vso odgovornostjo skrbel za gozdove, vendar pa gotovo še zdaleč ne vsi.

SKLEP

Kam nas lahko vodi nadaljevanje opisanega dogajanja v zasebnih gozdovih, si lahko odgovori vsak sam, še jasnejši odgovor pa nam bodo v nekaj letih dajali naši gozdovi. Vprašanje je ali je res potrebno, da pridemo do tega, ko bodo posledice že izredno hude, dolgoročne in vsem jasno vidne, namesto da bi ukrepali pravočasno. Mislim pa, da se moramo nad problemom zasebnih gozdov poleg oblasti in lastnikov gozdov, samokritično zamisliti tudi gozdarji.

GDK.: 903

Kako naprej? – Drugič

Stanje in perspektive gozdarstva

Edvard REBULA*

Pred desetimi leti sem napisal članek (Gozdarski vestnik 1982, str. 418–423) s podobnim naslovom. Obdelal sem nekatere probleme s področja pridobivanja gozdnih sortimentov in nakazal poti (možnosti) njihovega reševanja. Problemi so bili hudi, tudi perspektiva nič kaj rožnata.

Danes, po desetih letih, je stanje slabše, prihodnost pa še bolj črna. Trditev ne velja le za področje pridobivanja gozdnih sortimentov, temveč za celotno gozdarstvo; za vsa področja in nivoje, vključno z nadgradnjo (šolstvo, raziskovalno delo, državne, koordinacijske in predstavniške organizacije in telesa), pa tudi za sosedo v produkcijski verigi – kupce in druge porabnike vseh gozdnih proizvodov in drugih dobrin, ki izhajajo iz gozda.

S čim lahko utemeljim tako neugodno stanje in nič ali malo obetajočo prihodnost? Menim, da zadostuje že naslednje:

Ob prebiranju članka izpred desetletja ugotavljam, da so se uresničile vse neugodne napovedi in pričakovanja, (skoraj)

nič pa nismo napredovali pri reševanju že takrat dovolj hudih problemov. Temu moramo dodati še vse neugodne vplive in učinke, ki izhajajo iz družbenih in drugih sprememb v naši ožji in širši domovini. Preživeli smo pravo revolucijo, vojno in osamosvojitve. Nemogoče je, da to ne bi vplivalo na gozdarstvo. Bojim se, da predvsem negativno:

– Vrnitev gozdov nekdanjim lastnikom (je) bo odvzelo 2/3 družbenih (po funkcijah) oziroma državnih (po lastništvu) gozdov.

– Vrnitev gozdov skupno s predvideno organizacijo gozdarstva bo odvzelo materialno (denarno, finančno) podlago in prekinilo povsod drugod (v drugih gospodarskih panogah) normalno povezavo med proizvodnjo, šolstvom in raziskovalnim delom. Ta povezava bo zagotovljena po velikem in dolgem ovinku, s strnimi klanci in mnogo cedili – z državno birokracijo.

– Stroka, zlasti njen vodilni in strokovni del, je že (pre)dolgo in bo še precej časa preobremenjen s skrbjo za preživetje. V takih okoliščinah so vsi drugi problemi manj pomembni.

* Prof. dr. E. R., dipl. inž. gozd., 66230 Postojna, Kraigherjeva 4, Slovenija

– Popolnoma razumljivo je, da v takih okoliščinah ni potrebne motivacije za vztrajanje v gozdarstvu, še manj pa za vstopanje – za izobraževanje za ta poklic.

– Nasprotja med lesno in drugimi funkcijami gozda, zlasti še med ukrepi za njihovo uveljavljanje, se bodo še bolj zaostila. Povečujejo se družbene potrebe in skrbi za varovalno, socialno in druge nelesne funkcije, skrbi za ohranitev in vzpostavljanje zdravega okolja. Ob povečani občutljivosti družbe za spodrsilaje na tem področju na eni strani, sprejema ta ista družba na drugi strani tak Zakon o gozdovih, ki ne samo, da omogoča spodrsilaje, ampak naravnost zagotavlja vseh vrst gozdarskih in ekoloških lupmarij.

– Podirajo se odnosi med prodajalci in kupci lesa. Ti odnosi niso bili tržni. Tržišče ni delovalo za hlode in še manj za deske. Prevladovalo je nekako razporejanje (distribucija) po različnih, resda večkrat tudi subjektivnih merilih. Kljub temu so bili ti odnosi dokaj racionalni. Danes je to svojevrsten kaos lastnikov, gozdarjev, kupcev in prekupčevalcev, kjer je edino merilo moč (denar, preračunljivost, sposobnost, pa tudi nesramnost, goljufija ipd.) posameznika. Ne velja več niti meter in premerka, kaj šele standard. Jutri, po denacionalizaciji bo še slabše.

– Naštete okoliščine silijo podjetja v odpuščanje delavcev, prodajo opreme in strojev in v njihovo slabšo izrabo. Pravi čudež je, če kdo nabavi novo, sodobnejšo. Že tako neprimerna in zastarela oprema še bolj zastareva in postaja še bolj neustrezna.

– To velja v popolnosti za do zdaj družbeno gozdarstvo in žagarstvo, verjetno pa tudi za drugo primarno predelavo lesa.

– Poseben je problem gozdarskega šolstva. Je večplasten in pod vplivom mnogih dejavnikov ter ima drugačne časovne dimenzije. Dodatno se problem zaplete, če s šolstvom obravnavamo tudi raziskovalno delo.

Sam bi lahko naštel še kak vpliv in problem, ki greni življenje lastnikom gozda in gozdarjem. Čitalec bo zagotovo našel takih še več. Menim pa, da sem zajel najbistvenejše in popolnoma zadostujejo za potrditev in ilustracijo nadaljnjega izvajanja.

Kaj bo nastalo iz tega?

Če Slovenci ne bi bili mojstri v iskanju izvirnosti, kjer niso potrebne, bi najbrž lahko pričakovali, da bo šel razvoj kot pri naših sosedih. Ti so na področju organizacije gozdarstva, zadružništva, odnosov med prodajalci in predelovalci gozdnih sortimentov že prehodili pot, ki nas čaka.

Najbrž bo tudi naša pot podobna. Vsekakor bo na te spremembe vplivalo izhodiščno stanje. Tu mislim na navade in filozofijo lastnikov gozdov in gozdarjev, pa tudi žagarjev, ki izhajajo iz dosedanjega dela. Poleg tega spada sem še obilica novih (velikih) lastnikov gozdov, ki z delom v gozdu in z gozdom v večini nimajo nikakršnih izkušenj, imajo pa očitno zelo jasne cilje in velik vpliv. Mislim, da je v veliko korist vsem, če te poti ne bomo začeli na začetku in jo prehodili celo korak za korakom. Dobro bi bilo, če bi že v začetku napravili velik skok, pa še kakšnega vmes. Dogajanje v zvezi s sprejemanjem Zakona o gozdovih in druge zadeve v zvezi s kmečkim lobijem (kartelom?) ne kažejo prav nič ohrabrujočega v tej zvezi. Začetek poti (start) in hitrost premikanja bosta v marsičem odvisna od volje in prizadevanja za zaščito družbenih interesov do gozdov, pa tudi do lesa.

Osnutek Zakona o gozdovih dovolj jasno določa organiziranost gozdarstva. Tudi o zadružništvu smo v načelih soglasni. Zatakne se pri konkretnih podrobnostih, kot so npr. odkazilo, upravljanje, izvajalci ipd. Manj jasne in določljive so težnje in vplivi nove organiziranosti in lastninskih sprememb v gozdarstvu na primarno predelavo lesa, zlasti žagarstva. Prav toliko dilem je okoli gozdarskega šolstva.

Upošteva je izkušnje sosedov in sedanja prizadevanja lahko pričakujemo mnogo za drug, najmanj toliko kot občin. Vse bodo hotele trgovati z lesom. Racionalno bo, če bodo opravljale (organizirale, izvajale) dela za lastnike gozdov, ki sami tega ne bodo zmogli ali hoteli. Prav bi bilo, če bi za to skrbeli primerno usposobljeni gozdarji. Sicer bodo to delali drugi na račun gozda. Gozdarske zadrage, primerno opremljene in usposobljene, bodo lahko opravljale tudi večino del v državnih gozdovih.

Izvajalska podjetja, kot nasledniki dosedanjih gozdnih gospodarstev, se bodo obdržala le na velikih kompleksih strnjenih državnih gozdov. Še to samo ob polnem razumevanju vloge gozda in težav ter stroškov dela v gozdu zaradi ohranjanja varovalnih, socialnih in drugih nelesnih funkcij gozda.

Zanimiva bo prihodnost cerkvenih gozdov in gozdov drugih podobnih lastnikov. Znano je, da državne gozdove v Nemčiji že dolgo vzdržuje država in da je zadnja leta podobno v Avstriji. Ob informacijah, da že precej (vele)posestnikov v Avstriji komaj veže konec s koncem, bi morala postati že v kratkem vprašljiva korist od lastništva gozdov tudi pri nas.

Ravno tako je težko predvideti ravnanje lastnikov gozdov z lesom. Po navadi so hoteli svoj les čim bolj obdelati (razžagati, otesati) in tako bolj ovrednotenega prodati. K temu bodo težile tudi zadruge, posebno še, če se razmere v lesni industriji ne bodo bistveno spremenile. Tu mislim na odnose med primarno in finalno predelavo lesa, položaj žag v lesnih kombinatih in na tržišče žaganega lesa. Dejstvo je, da je mnogo novih lastnikov gozdov pred nacionalizacijo imelo tudi svojo žago in da je bilo tudi nekaj združenih žag. Če bo tudi v prihodnje tako, se bo žagarstvo (in najbrž tudi druga primarna predelava lesa) osamosvojilo (izločilo iz lesnih kombinatov) in bolj približalo gozdarstvu. Lahko bi rekli, da se bosta zbližala hlod in deska ter deska bolj oddaljila od omare, vrat ali okna.

V takih okoliščinah najdejo svoje mesto tudi melesi (centralna mehanizirana skladišča), ki v bistvu povezujejo gozdarstvo z žagarstvom.

Tako bi lahko gozdarsko-lesno predelovalno področje v prihodnje razčlenili v:

1. Gozdarstvo

Zajemalo bi vse dejavnosti gospodarjenja z gozdovi do odkazila. Ker gozdovi pokrivajo polovico površine Slovenije in ima gozdarstvo edino izdelan inštrumentarij dolgoročnega gospodarjenja s prostorom (urejanje gozdov), bi bilo normalno, da gozdarjem zaupamo tudi skrb za širše (zunaj gozdno) okolje, kot je to že urejeno ponekod v svetu. Za to delo so gozdarji že zdaj

veliko bolj usposobljeni in vzgojeni kot strokovnjaki iz kateregakoli drugega področja. Vsekakor bi se morali za to še bolj usposobiti. Ob primerni spremembi gozdarskega šolstva bi bilo to možno že na dodiplomskem študiju.

Mimogrede: takšno gozdarstvo ima veliko več skupnega s turizmom, lovstvom, skrbjo za okolje, varstvom vod, zaščito pred erozijo, poplavami ipd. Zato bi bil že čas, da prerežemo popkovino, ki ga edina še veže s kmetijstvom in ga upravno (resorsko) povežemo z drugimi dejavnostmi, kamor spada.

2. Pridobivanje gozdnih sortimentov in njihova primarna predelava

Že navedeno dovolj opredeljuje področje. Gre za dejavnosti v gozdu, ki naj bi jih opravil lastnik gozda, oziroma so predvidene za t. i. izvajalsko podjetje, dodelavo na melesih in vse načine primarne predelave lesa. To bo v prihodnje verjetno tudi osnovna dejavnost (gozdnih) združenj.

3. Vse oblike finalne predelave lesa

Poleg finalne predelave lesa bi spadala sem tudi vsa druga pohištvena industrija na osnovi nelesnih materialov.

Temu ustrezno bi se moralo reorganizirati tudi šolstvo, zlasti visoko. Taka reorganizacija bi rešila tudi druge probleme, ki normalno nastajajo v vsakem izobraževanju. Mislim na nasprotja, ki nastajajo zaradi (eksponentno) rastočega zaklada znanja, potreb po novih znanjih in s časom (leti in programom) omejene možnosti posredovanja novih in potrebnih znanj. Ta nasprotja se po navadi rešujejo ali s podaljševanjem študija ali z odpiranjem novih šol in usmeritev. Menim, da je ta potreba že zdaj zelo očitna v gozdarstvu in lesarstvu.

Na koncu še beseda o stopnjah izobraževanja. Mislim, da tudi pri nas v gozdarstvu zadostujeta dve stopnji dodiplomskega študija:

1. Visoka šola

2. Srednja ali višja šola

Visoka šola ni sporna. Sporen je profil diplomanta in s tem v zvezi tudi učni program. Torej je tu potrebno čim prej določiti nove profile gozdarskih in lesnopredelovalnih strokovnjakov, ki bodo ustrezali pričakovanim okoliščinam v naši družbi z upošte-

vanjem vseh sodobnih izkušenj o povezavi raziskovanja in izobraževanja ter razmerij med temeljnim in aplikativnim.

Bolj sporna je srednja oziroma višja šola. Dokaj enotno je mnenje, da sedanja rešitev (srednja in višja šola) ni ustrezna. Predvsem zaradi premale usposobljenosti absolventov srednje šole in neustreznosti delovnih mest za diplomante višje šole.

Menim, da je rešitev v podaljšani srednji šoli, ki bi lahko dobila status višje šole. Gre za to, da gozdar na delovnem mestu revirnega gozdarja in novih mestih vodje proizvodnje okoliša ali celo obrata pri zadrugi, potrebuje solidno – dovolj široko in splošno podlago, in še veliko bioloških, tehnoloških in gospodarskih znanj primerne širine in globine, ter primerno prakso. Za vse to v sedanji srednji šoli, zlasti še s tako sestavo

vpisanih dijakov, enostavno ni dovolj časa. Gimnazijcem pa tudi v dveh letih na višji šoli ni mogoče podati dovolj specialnih gozdarskih znanj. Taka gozdarska šola je zaključena. Nadaljevanje šolanja na visoki šoli je zato izjemno.

O šoli za gozdne delavce in o izobraževanju lastnikov gozdov tu ne kaže razpravljati. Obe sta potrebni, le malo pa je verjetno, da bi lahko zbrali dovolj učencev za tako šolanje.

Naj končam z mislijo, da sem zapisal le enega izmed mnogih možnih scenarijev prihodnosti. Scenarij zato, ker ga v veliki meri lahko sami oblikujemo. Če bo ta prispevek le malo spodbudil razmišljanja, bo dosegel svoj namen. Je majhen korak na dolgi poti, ki se začne vedno s prvim korakom. Smo ga že naredili?

Foto: mag. Janez Černač: Ob robu gozda

